

Sociaal-economische ontwikkelingen in Suriname na de onafhankelijkheid

H. E. Chin

Inleiding

Vijf jaar geleden werd Suriname politiek onafhankelijk van Nederland. Hoewel Nederland ten afscheid een hoog bedrag van f 2,7 miljard aan ontwikkelingshulp voor de uitvoering van nieuwe ontwikkelingsprojecten in de daaropvolgende 10 à 15 jaar ter beschikking van Suriname stelde zijn de sociaal-economische problemen in Suriname toegenomen.

De sociale verhoudingen zijn na de onafhankelijkheid zo verslechterd, dat mede als gevolg daarvan op 25 februari van dit jaar een militaire staatsgreep heeft plaatsgevonden, waarbij de zittende regering naar huis werd gestuurd en het parlement werd ontbonden. De militairen hebben inmiddels een nieuwe burgerregering ingesteld die, zoals in de regeringsverklaring van 1 mei van dit jaar is aangegeven, tot taak heeft 'een vernieuwingsproces op gang te brengen en te voltooien'. Het is de bedoeling dat daarna de parlementaire democratie in ere zal worden hersteld.

In dit artikel zullen enkele opmerkingen worden gemaakt over de sociaal-economische problemen van Suriname na de onafhankelijkheid. Voor een beter begrip van de huidige sociaal-economische problematiek van Suriname en vooral van de zwakke positie die dit land in het wereld-economisch systeem inneemt, zal eerst – zij het summier – worden ingegaan op de belangrijkste ontwikkelingen die in dit verband het verleden hebben plaatsgevonden.

Enkele belangrijke ontwikkelingen in het verleden

Toen Suriname omstreeks 1500 door Spanjaarden werd ontdekt behoorde dit land tot meest schaars bevolkte delen van Zuid-Amerika. De Spanjaarden vonden daar niet de zo fel begeerde edele metalen en verloren dan ook snel hun interesse voor dit stuk tropisch Amerika met een geringe Indiaanse bevolking en een laag economisch ontwikkelingsniveau.

Nadat gebleken was dat de Amerikaanse continenten bijzonder geschikt waren voor de produktie van primaire goederen ten behoeve van de export naar de Westeuropese markten, ontstond er ook voor Suriname meer belangstelling.

Vanaf het eind van de zestiende eeuw vond op zeer kleine schaal kolonisatie vanuit verschillende Europese landen in Suriname plaats. In 1650 vestigde

zich daar een grote groep Engelsen en in 1662 werd Suriname officieel een Engelse kolonie.

Met behulp van slaven en dwangarbeiders werden vanaf het begin van de zeventiende eeuw primaire goederen geproduceerd voor de export naar West-Europa, toen het centrum van de zich ontwikkelende wereld-economie. Eerst waren hout en tabak de belangrijkste exportprodukten, maar vanaf omstreeks het midden van de zeventiende eeuw, toen vele suikerproducenten vanuit Brazilië naar het Caraïbisch gebied trokken, werd de produktie van suiker ook in Suriname van steeds groter belang.

In 1667 werd Suriname door de Nederlanders veroverd en bij de vrede van Breda werd Suriname Nederlands bezit en toegewezen aan de Staten van Zeeland. Suriname werd in 1682 verkocht aan de Westindische Compagnie, die in 1683 samen met de stad Amsterdam en de familie Van Sommelsdijck – wier aandeel in 1770 door de stad Amsterdam werd overgenomen – de Geoctroyeerde Sociëteit van Suriname vormden. Het doel van de Sociëteit was produktie van primaire goederen in Suriname voor de Amsterdamse markt. In 1795 werd de Sociëteit opgeheven en kwam Suriname onder Nederlands staatsbestuur.

Vanaf het midden van de zeventiende eeuw heeft Suriname deel uitgemaakt van het belangrijkste produktiegebied van suikerriet van de wereld. Suiker was in de zestiende eeuw nog een luxe produkt. Met behulp van slavenarbeid werd vooral in het nieuwe werelddeel Amerika in toenemende mate suiker geproduceerd, waardoor dit produkt steeds meer binnen het bereik van de lagere inkomensklassen kwam en een massaconsumptieprodukt werd. Suikerriet werd in de zeventiende eeuw één van de belangrijkste primaire produkten, aangezien daaruit niet alleen suiker, maar ook melasse en rum werd verkregen.

Drs. H. E. Chin is als econoom verbonden aan de Vakgroep Agrarische en Ontwikkelingseconomie van de Universiteit van Amsterdam. Hij was voordien onder andere plaatsvervangend directeur van het Surinaamse Planbureau in Paramaribo. Hij publiceerde eerder over Surinaamse ontwikkelingsvraagstukken, o.a. in *Beleid en Maatschappij* (1975).
Adres: Kievitlaan 21, 1742 AA Schagen,
telefoon 02240-14507.

In de achttiende eeuw was Suriname een bloeiend exploitatiegebied geworden. Naast suiker werden ook koffie, katoen en cacao geproduceerd voor de export naar West-Europa.

De produktie vond plaats met behulp van de arbeid van slaven uit Afrika. In totaal zijn ongeveer 15 miljoen slaven naar de Amerikaanse continenten getransporteerd, waarvan ongeveer 300 à 400 duizend naar Suriname. In de achttiende eeuw bedroeg het slavenbestand ongeveer 50.000 tegenover ongeveer 3.000 kolonisten.¹

Reeds vanaf het eind van de achttiende eeuw ontstonden er financiële problemen met betrekking tot de primaire produktie voor de export, door wanbeheer als gevolg van de repatriëring van vele rijk geworden plantage-eigenaren. Door het verbod van slavenhandel in een toenemend aantal landen, hetgeen vanaf 1808 ook voor Suriname van toepassing was, werden bovendien slaven, slechts tegen sterk verhoogde prijzen, aangevoerd.

Vanaf omstreeks het midden van de negentiende eeuw neemt de betekenis van primaire produkten voor de export in Suriname sterk af. De belangrijkste oorzaken die daarvoor kunnen worden aangegeven zijn de volgende:

- De opkomst van de bietsuiker, die in Europa zelf kon worden geproduceerd;
- De afschaffing van de slavernij in 1863;
- De opening van het Suez-kanaal in 1869 waardoor de transportkosten tussen Azië en Europa sterk daalden en als gevolg daarvan de primaire produkten uit Azië sterk konden concurreren op de Europese markten.

Na de afschaffing van de slavernij werden de vroegere slaven gedwongen nog tien jaar op de plantages te werken. Daarna vond echter een massale uittocht plaats van deze arbeidskrachten, waarvan er nog maar ongeveer 33.000 waren overgebleven, uit de plantages.

Getracht werd de plantageproduktie met behulp van contractarbeiders uit Azië in stand te houden. Na mislukte pogingen met Chinezen werden arbeidskrachten uit het voormalig Brits-Indië aangetrokken. Tot 1916, toen de Engelse regering het aantrekken van deze arbeidskrachten verbood, werden ongeveer 34.000 Brits-Indiërs naar Suriname getransporteerd. Daarna werden tot in de Tweede Wereldoorlog ook ongeveer 34.000 contractarbeiders

uit Indonesië naar Suriname overgebracht. Ondanks het aantrekken van contractarbeiders is de betekenis van agrarische produktie, ten behoeve van de export, verder afgenomen. In de laatste decennia van de negentiende eeuw is er nog enig succes geboekt met de produktie van cacao voor de export, maar in 1905 kwam daar een eind aan door de krullotenziekte. Door gebrek aan eigen fondsen en het uitblijven van financiële hulp van de Nederlandse regering, kon deze ziekte niet afdoende worden bestreden.

Suriname heeft, evenals verschillende andere landen op het westelijk halfrond, een periode van goudkoorts gekend. Van 1875 tot 1920 is goud zelfs één van de belangrijkste exportprodukten geweest. Opmerkelijk is dat toen ook een kostbare spoorlijn in Suriname werd aangelegd. De goudreserves bleken echter niet zo groot te zijn als werd aangenomen, waardoor de exploitatie van de spoorlijn, die voornamelijk op de vermoedelijk grote goudreserves in het binnenland van Suriname was gebaseerd, een fiasco werd.

Vanaf omstreeks 1880 werd ook de produktie van Balata, een natuurlijke rubbersoort, van enige betekenis. Door het plegen van roofofbouw, de concurrentie van natuurlijke rubber uit Azië en de opkomst van synthetische rubber nam de produktie vanaf 1915 af en werd deze in 1931 vrijwel geheel stopgezet.²

De interesse van de Nederlandse overheid voor Suriname is in feite vanaf de bloeiperiode van de suikerproduktie niet groot meer geweest. Ook nadat er in 1898 in Suriname bauxiet werd ontdekt is er van de zijde van de Nederlandse regering weinig belangstelling getoond voor de exploitatie daarvan.

De enige technologische kennis van betekenis, met betrekking tot de produktie van non-ferro metalen, was in Nederland te vinden bij de N.V. Billiton Maatschappij. Deze onderneming had haar activiteiten echter geconcentreerd in Azië, in het bijzonder in Indonesië, dat het belangrijkste exploitatiegebied van Nederland was geworden.

Bovendien vond industriële toepassing van aluminium destijds nog in bescheiden mate plaats. Toen de Billiton uiteindelijk in 1939 tot exploratie naar Bauxiet in Suriname overging, waren de meest lucratieve bauxietreserves reeds in handen van de Amerikaanse onderneming ALCOA.

In een recent verdedigd proefschrift 'Koloniale Politiek en Transformatieprocessen in een Plantage-economie Suriname, 1873-1940', stelt G. Willemsen dat het niet onwaarschijnlijk is dat de Nederlandse regering de voor ALCOA zeer gunstige bauxietovereenkomst met Suriname in 1928 heeft goedgekeurd als een tegenprestatie om de Amerikanen, i.c. de Amerikaanse olieonderneming EXXON, zoveel mogelijk af te houden van deelname in de exploitatie van de Djambi oliereserves op Sumatra in Indonesië ten gunste van de BPM/Shell. Interessant in deze is dat de toenmalige Amerikaanse minister van financiën, A. Mellon, destijds de grootste aandeelhouder van de ALCOA was. Opmerkelijk is voorts dat de Nederlandse regering deze bauxietovereenkomst, die de kolonie Suriname slechts 25 cent aan retributie per uitgevoerde ton bauxiet opleverde tegenover een invoerheffing door de Amerikaanse overheid van f 2,50 per ingevoerde ton bauxiet, tegen de zin van de koloniale staten van Suriname in die tijd goedkeurde.³

Door de grote bauxietreserves en de door ALCOA lage produktiekosten werd Suriname een belangrijke leverancier van bauxiet van de landen in het centrum van de wereldeconomie.

Hoewel de Billiton vanaf 1942 kon beginnen met de produktie van bauxiet in Suriname, heeft Nederland slechts in bescheiden mate deelgenomen in de exploitatie van de bauxietreserves in haar eigen kolonie.

Behalve het feit dat de meest lucratieve bauxietreserves in handen van de Amerikanen kwamen, wordt ook het grootste deel van de verwerking van bauxiet tot aluinaarde en de gehele produktie van aluminium gecontroleerd door ALCOA. Hierbij dient te worden opgemerkt dat de Nederlandse regering geweigerd heeft medewerking te verlenen aan de financiering van de bouw van de stuwdam in de Surinamerivier voor de opwekking van energie voor de aluminiumproduktie.

Mede door het verlies van Indonesië is de belangstelling van de Nederlandse overheid voor Suriname na de Tweede Wereldoorlog enigszins toegenomen. Vanaf 1947 is begonnen met ontwikkelingshulp aan Suriname die daarna steeds is gestegen. Deze ontwikkelingshulp was weer gericht op de primaire produktie voor de export. Nederlandse ondernemingen hebben zich ook toegelegd op de uit-

voering van de infrastructurele projecten, die geentameerd werden ter stimulering van de primaire produktie en de door de primaire produktie geïnduceerde diensten.

In 1954 werd Suriname onafhankelijk ten aanzien van zijn binnenlandse aangelegenheden waardoor een Surinaamse regering – zij het beperkte – mogelijkheden kreeg om te beginnen aan een eigen economische ontwikkeling. Hoewel geleidelijk aan een Surinamisering van het ambtelijk apparaat en ook van een deel van de particuliere sector plaatsvond, is de economische produktiestructuur van Suriname niet veranderd. Het aanwenden van de Surinaamse produktiefactoren, in hoofdzaak natuurlijke hulpbronnen en arbeid, ten behoeve van de produktie van primaire goederen voor de export naar het centrum van de wereldeconomie, bleef overheersen in het produktieproces.

Na de onafhankelijkheid

Toen de in 1973 gevormde Surinaamse regering te kennen gaf dat Suriname politiek onafhankelijk van Nederland wenste te zijn, werd de kans om van de op één na laatste kolonie af te komen door de toenmalige Nederlandse regering, in het bijzonder de minister van ontwikkelings samenwerking, met beide handen aangegrepen.

Met al te grote haast werd een ontwikkelingsplan opgesteld en door Nederland goedgekeurd. Overeengekomen werd dat de schulden van Suriname aan Nederland zouden worden kwijtgescholden en dat Nederland een bedrag van f 2,7 miljard voor nieuwe projecten in het kader van de ontwikkelingshulp gedurende 10 à 15 jaar na de onafhankelijkheid ter beschikking van Suriname zou stellen. Reeds op 25 november 1975 werd Suriname politiek onafhankelijk van Nederland. Suriname had toen een per capita inkomen van \$ 1.200 waardoor het tot de ontwikkelingslanden in de hogere inkomensklasse kon worden gerekend. Vanaf de Tweede Wereldoorlog had er een trendmatige groei van de economie plaatsgevonden. Deze economische groei was, zoals reeds is gesteld, in hoofdzaak gebaseerd op de produktie van primaire goederen voor de export naar de landen in het centrum van de wereldeconomie, die gecontroleerd werd door transnationale ondernemingen uit deze centrumlanden.

In 1975 maakte de primaire produktie 39 procent uit van het bruto binnenlands produkt. De produktie van bauxiet, aluinaarde en aluminium droeg voor 28 procent bij tot het bruto binnenlands produkt, terwijl het aandeel van de landbouwproduktie en de bosbouwproduktie in het bruto binnenlands produkt respectievelijk 9 en 2 procent was. Er was nauwelijks sprake van industriële ontwikkeling in Suriname. Het aandeel van de industriële sector in het bruto binnenlands produkt bedroeg in 1975 niet meer dan 8 procent.

De kapitaalintensieve bauxietwinning en de produktie van aluinaarde en aluminium leverden werkgelegenheid op voor slechts 6 procent van het totaal aantal werknemers. In de landbouw en in de bosbouw waren respectievelijk 32 procent en 2 procent van het totaal aantal werknemers werkzaam. Het aantal arbeidsplaatsen in de industrie bedroeg 6 procent van het totaal.⁴

Ondanks de grote migratie van Surinamers naar Nederland en de opvang van arbeidskrachten in het overheidsapparaat, dat in 1975 reeds 30 procent van de beroepsbevolking herbergde, heerste er een grote werkloosheid. Schattingen van de werkloosheid in 1975 variëren van 15 tot 25 procent van de beroepsbevolking.

Gegevens over de export tonen ook aan, dat het economisch beleid in Suriname nog sterk gericht was op de produktie van primaire produkten ten behoeve van de export naar de landen in het centrum van de wereldeconomie. In 1975 bestond ongeveer 80 procent van de export uit bauxiet, aluinaarde en aluminium. De overige exportprodukten waren voornamelijk agrarische primaire produkten, met name rijst, bananen, garnalen en hout. Ongeveer 90 procent van de export was bestemd voor de centrumlanden, in het bijzonder de Verenigde Staten, Nederland en de Bondsrepubliek Duitsland. Slechts 10 procent van de Surinaamse export was bestemd voor andere perifere landen, in hoofdzaak landen in het Caraïbisch gebied en Zuid-Amerika.

Vrijwel alle industriële consumptiegoederen werden ingevoerd.

Ondanks de grote beschikbare landbouwarealen was er weinig aandacht besteed aan de voedselproduktie ten behoeve van de binnenlandse markt. In 1975 werd ruim één derde deel van de geconsumeerde voedingsmiddelen geïmporteerd. De grote

invoer van consumptiegoederen had een kleine machtige groep van importeurs en groothandelaren doen ontstaan. Hierdoor werd niet alleen de invoer gestimuleerd, maar werd bovendien de ontwikkeling van de industriële produktie en de produktie van voedingsmiddelen voor de binnenlandse markt belemmerd.

Investeringsen

Door de politieke onafhankelijkheid kreeg Suriname meer ruimte om een ontwikkelingsbeleid naar eigen inzicht te voeren.

Het ontwikkelingsplan voor de jaren na de onafhankelijkheid dat ter goedkeuring aan Nederland werd voorgelegd, wees er echter reeds op dat degenen die het beleid in Suriname bepaalden geen interesse hadden voor veranderingen in het sociaal-economisch beleid.

Het zogenaamde West-Suriname project, dat in hoofdzaak de winning van bauxiet, de produktie van aluinaarde en de opwekking van hydro-elektrische energie voor de produktie van aluminium voor de export naar de landen in het centrum van de wereldeconomie beoogde, stond centraal op de wensenlijst van de Surinaamse beleidsvoerders.

Ten aanzien van de bauxietreserves in West-Suriname kan het volgende worden opgemerkt.

In het begin van de zestiger jaren, toen de bekende hoogwaardige bauxietreserves in de wereld nog niet zo groot waren, was er van de zijde van de transnationale aluminium ondernemingen voldoende belangstelling voor de exploitatie van de bauxietreserves in West-Suriname. De aluminiumondernemingen waren reeds in die tijd slechts geïnteresseerd in de exploitatie van de bauxietreserves in het binnenland van West-Suriname, indien de Surinaamse overheid belangrijke infrastructurele investeringen voor haar rekening zou nemen.

Aangezien deze infrastructurele investeringen, door de permanente financiële problemen waarmee de Surinaamse regering steeds te kampen had, slechts met Nederlandse ontwikkelingshulp zouden kunnen worden gefinancierd, was het voor de hand liggend dat de Nederlandse onderneming Billiton ditmaal een belangrijke rol zou spelen in de exploitatie van deze Surinaamse bauxietreserves. In 1968 werd er in Rotterdam een richtlijnenovereenkomst met betrekking tot de bauxietexploitatie in West-

Suriname gesloten tussen Suriname en een consortium waarin de Billiton Maatschappij samen met ALCOA en ORMET – een andere Amerikaanse onderneming – deelnamen.

Het was dan ook hoogst merkwaardig dat de Surinaamse regering in 1970 plotseling met een andere onderneming – het Amerikaanse Reynolds Concern – een beginselovereenkomst sloot voor de exploitatie van de bauxietreserves in West-Suriname.

Deze overeenkomst wierp voor niet-ingewijden nog meer vragen op, aangezien Suriname zich daarbij verplichtte tot de aanleg van een spoorlijn, de bouw van een overslaghaven, het uitbaggeren en bevaarbaar houden van de Corantijnrivier.

Ook de bouw van een stad en eventueel benodigde landwegen zouden voor rekening van Suriname komen.

Daadwerkelijke uitvoering van de overeenkomst met Reynolds heeft echter nooit plaatsgevonden. Het was dan ook niet te verwachten dat Nederland onvoorwaardelijk zijn medewerking zou verlenen aan de hoge infrastructurele investeringen ten gunste van de Amerikaanse onderneming Reynolds.

In 1974 werd de overeenkomst ontbonden, waarbij Suriname wel een afkoopsom van ongeveer f 12 miljoen moest betalen.

Door de ontdekking van steeds nieuwe lucratieve bauxietreserves, zoals die in Australië en in Brazilië, is de economische waarde van de bauxietreserves in West-Suriname afgenomen. Afgezien van de vraag of het zinvol en ook rendabel is om tot winning van de Bakhuis bauxiet in het binnenland van West-Suriname over te gaan, is het, gezien de financiële positie van Suriname, duidelijk dat de benodigde hoge infrastructurele investeringen niet met eigen middelen kunnen worden gefinancierd.

Aangezien deze hoge infrastructurele investeringen slechts met Nederlandse ontwikkelingshulp zullen kunnen worden gefinancierd, is het niet verwonderlijk dat het aangaan van een beginselovereenkomst tot samenwerking op het gebied van de exploitatie van bauxiet in Suriname, tussen Suriname en de Billiton maatschappij – die inmiddels deel uitmaakt van het Shell Concern – vooraf ging aan het opzeggen van het contract met Reynolds door de Surinaamse regering.

Hoewel het in Rotterdam gevormde consortium inmiddels ontbonden is, moet het niet uitgesloten wor-

den geacht dat wanneer er tot exploitatie van de bauxietreserves in West-Suriname wordt overgegaan, ook ALCOA daarin zal deelnemen. Het is daarom triest dat er inmiddels, met medewerking van Den Haag, niet alleen een kostbare spoorlijn in het binnenland van Suriname is aangelegd voordat er voldoende zekerheid was over de winning van de bauxietreserves, maar ook dat de spoorlijn in feite de verkeerde kant oploopt. De spoorlijn vanuit het Bakhuisgebied naar Apoera, dat aan de westelijke grens van Suriname ligt, had beter in de richting van het complex Paranam-Billiton aan de Surinaamse rivier, waar de huidige activiteiten van ALCOA en Shell/Billiton zijn geconcentreerd, kunnen lopen. Hoewel de bestedingen in het kader van de Nederlandse ontwikkelingshulp na de onafhankelijkheid niet het bijzonder hoge streefniveau van f 2,7 miljard in 10 à 15 jaar hebben bereikt, zijn deze toch sterk toegenomen. Deze ontwikkelingsinvesteringen, die in de jaren voor de onafhankelijkheid reeds met ongeveer 50 procent ten opzichte van de zestiger jaren waren toegenomen en een niveau van ongeveer f 50 miljoen hadden bereikt, zijn na de onafhankelijkheid meer dan verdubbeld.⁵

Ondanks deze hoge overheidsinvesteringen nam de economische groei, in de periode na de onafhankelijkheid niet toe.

De gemiddelde jaarlijkse groei van het bruto nationaal produkt van ongeveer vijf procent in de jaren na de onafhankelijkheid, is niet hoger geweest dan in de periode 1950-1975.⁶

Door een gebrek aan interesse voor de sociaal-economische problemen van het land bij degenen die het beleid bepaalden, is de produktiestructuur van de Surinaamse economie na de onafhankelijkheid niet veranderd. Het ontwikkelingsbeleid werd in feite in toenemende mate bepaald door de Surinaamse leden van de C.O.N.S. (Commissie Ontwikkelingssamenwerking Nederland Suriname), die vanaf de onafhankelijkheid begon te functioneren. Het Planbureau en de planafdelingen van de verschillende ministeries fungeerden steeds meer als administratieve organen.

Overheidsfinanciën

In de periode na de onafhankelijkheid zijn de overheidsinkomsten aanmerkelijk toegenomen, als gevolg van de hogere eisen van de bauxiet produce-

rende landen aan de transnationale aluminiumondernemingen, dit in navolging van de succesvolle acties van de OPEC-landen. Het is niet duidelijk wat er, naast de financiering van nog meer arbeidsplaatsen in het ambtelijke apparaat, met deze additionele overheidsinkomsten is gebeurd. Wel is het zeker, dat deze inkomsten niet geïnvesteerd zijn in produktieve activiteiten in Suriname.

Zoals reeds is opgemerkt is er na de onafhankelijkheid niets ten goede veranderd, met betrekking tot het sociaal-economisch beleid in Suriname. De sterke stijging van de overheidsbestedingen in de periode na de onafhankelijkheid, als gevolg van de sterke toename van de ontwikkelingshulp en de overheidsinkomsten uit de bauxietexploitatie, hebben niet geleid tot een verandering in het economisch productieproces en de produktiestructuur van Suriname.

De sterk gestegen overheidsbestedingen hebben wel bijgedragen tot de sterke toename van de inflatie. In de zestiger jaren en het begin van de zeventiger jaren bedroeg de inflatie in Suriname gemiddeld 3,5 procent per jaar. In de periode na de onafhankelijkheid is de inflatie opgelopen tot ongeveer 12% en in 1979 zijn de gemiddelde prijzen in Suriname zelfs met 15 procent toegenomen. Hierbij dient wel te worden opgemerkt dat de sterke stijging van de inflatie reeds vanaf 1973, mede door de oliecrisis, en de toegenomen ontwikkelingshulp, was begonnen.

Gegevens van het Algemeen Bureau voor de Statistiek van Suriname, met betrekking tot de loonkosten in de grootste bedrijven in de mijnbouw, de industrie, de handel en het bank- en verzekeringswezen, tonen aan dat het gemiddelde reële loon van de werknemers in deze bedrijven, ondanks de sterke prijsstijgingen in de afgelopen jaren, iets is toegenomen. Dit is voornamelijk toe te schrijven aan de activiteiten van de vakbonden. Typerend voor de houding van de Surinaamse overheid is het feit, dat het Algemeen Bureau voor de Statistiek totaal geen gegevens verzamelt en publiceert over het grote aantal kleine bedrijven. Het is immers zeer waarschijnlijk dat de lonen in deze bedrijven in de afgelopen jaren niet sneller zijn toegenomen dan de gemiddelde prijzen. De meeste kleine bedrijven hebben permanent te kampen met financiële problemen en in deze bedrijven is er nauwelijks sprake van georganiseerd opkomen voor de belangen van

de arbeiders, aangezien de vakbonden in Suriname per bedrijf zijn opgezet. De gegevens van het A.B.S. over de loonontwikkelingen in de afgelopen jaren omvatten wel de lonen en salarissen van de ambtenaren, waarvan het aantal ook na de onafhankelijkheid sterk is toegenomen.

In de periode vanaf 1973, toen de inflatie sterk steeg, zijn de lonen en salarissen van de ambtenaren, die in 1979 niet minder dan 35 procent van de beroepsbevolking uitmaakten, achtergebleven bij de prijsstijgingen. Gezien de bescheiden groei van de agrarische produktie en het feit dat deze groei in hoofdzaak toe te schrijven is aan de produktie in de grote gemechaniseerde bedrijven, die voor de export naar de centrumlanden produceren, kan worden aangenomen dat ook het grote aantal arbeidskrachten, werkzaam in de agrarische sector buiten de grote bedrijven, hun inkomen niet hebben zien toenemen.

Gegevens over de grote bedrijven, met betrekking tot de omzet per mens, vertonen voor de jaren na de onafhankelijkheid een bijzonder sterke stijging voor de handel en het bank- en verzekeringswezen. De stijging van de omzet per mens gaat in deze bedrijven in de afgelopen jaren ver uit boven de gemiddelde arbeidskosten.⁷

Inkomensverdeling

In publikaties van het Planbureau en het ABS, die deel uitmaken van het zgn. planapparaat van Suriname wordt gesteld dat de inkomensverdeling in Suriname niet erg ongelijkmatig is en zelfs gunstig afsteekt bij de andere Zuid Amerikaanse landen. Deze conclusie wordt getrokken op basis van een recent gehouden budgetonderzoek in Paramaribo en het deel van het district Suriname rondom Paramaribo.⁸

Van de huishoudingen die in Paramaribo aan het onderzoek hadden deelgenomen, had 10 procent een bruto inkomen van minder dan Sf 200 per maand en 51 procent een bruto inkomen van minder dan Sf 600 per maand. In het district Suriname had 13 procent van de huishoudingen, die aan het onderzoek hadden meegewerkt, een bruto-inkomen van minder dan Sf 200 per maand en 68 procent een bruto-inkomen van minder dan Sf 600 per maand. Hierbij moet worden vermeld dat de koopkracht van de Surinaamse gulden lager ligt dan die

van de Nederlandse gulden, terwijl de officiële wisselkoers 1,10 bedraagt. Nog afgezien van het feit dat het bestaansminimum in een economie als die van Suriname niet ver beneden een bruto-inkomen van Sf 600 zal liggen, geeft een inkomensverdeling gebaseerd op een budgetonderzoek in een ontwikkelingsland en zeker in het betreffende onderzoek in Suriname een vertekend beeld. Het is immers bekend dat in Suriname, evenals in de meeste ontwikkelingslanden, de armste gezinnen en de gezinnen met de hoogste inkomens om – zij het verschillende – redenen niet deelnemen aan een dergelijk onderzoek. Ook is het bekend dat de armsten in Suriname in het algemeen degenen zijn die deel uitmaken van de huishoudingen, die bestaan uit een moeder met een groot aantal kinderen en dat die niet in het budgetonderzoek zijn opgenomen. Bovendien is in dit onderzoek de agrarische bevolking in de armste districten buiten beschouwing gelaten. De sterke groei van de villawijken in de omgeving van Paramaribo en het niet afnemend grote aantal krotten zijn het zichtbare bewijs dat de inkomensverschillen in Suriname na de onafhankelijkheid zijn toegenomen en dat er op dit gebied weinig verschillen zijn met wat ontwikkelingsniveau betreft vergelijkbare Zuid Amerikaanse landen. De sterke stijging van het inkomen van een groep importeurs, groothandelaren en beoefenaars van vrije beroepen en de daling van de reële inkomens van de ambtenaren, zijn één van de belangrijkste oorzaken geweest van de vermoedelijk sterke toename van de corruptie, waarvan de hoge consumptieve uitgaven van een aantal hoge ambtenaren, politici en adviseurs van de overheid een indicatie geven.

Overzicht van problemen

De belangrijkste kenmerken van de Surinaamse economie in de jaren na de onafhankelijkheid zijn:

- Een bijzonder snelle stijging van de invoer van kapitaal als gevolg van de sterke groei van de ontwikkelingshulp en aanmerkelijk hogere inkomsten uit de bauxietexploitatie.
- Een relatief lage groei van het nationaal produkt. Bovendien is de economie in hoofdzaak gebaseerd op de productie van primaire goederen bestemd voor de export naar de landen die het centrum van de wereldeconomie vormen.
- Een sterke stijging van de inflatie.

- Een sterke toename van de materiële welvaart en consumptie van een kleine elite groep, terwijl meer dan de helft van de bevolking een inkomen heeft dat niet boven het bestaansminimum ligt.

- Een grote werkloosheid.

- Een grote migratie van min of meer geschoolde arbeidskrachten naar Nederland.

Hoewel de meeste van de bovengenoemde problemen waarmee Suriname na de onafhankelijkheid te kampen heeft reeds voordien bestonden, kan wel worden gesteld dat er een steeds verdergaande verslechtering is opgetreden.

Het door de regering stelselmatig negeren van de sociaal-economische problemen in het bijzonder de grote werkloosheid, de sterke stijging van de inflatie en de toenemende inkomensverschillen, heeft tot gevolg gehad dat de sociale conflicten steeds zijn opgelopen.

Dit heeft geleid tot een militaire staatsgreep op 25 februari van dit jaar. De regering werd naar huis gestuurd en het parlement werd ontbonden. Het ziet er naar uit dat de machtsstrijd die daarna ontstond ten gunste is uitgevallen van de groep die stelt dat zij ten aanzien van hun sociaal-economisch beleid 'de weg van het midden' zal volgen. Deze middenkoers is inderdaad te vinden in de regeringsverklaring van de door de militairen ingestelde nieuwe burgerregering op 1 mei van dit jaar en het urgentieprogramma van deze regering voor de komende twee jaar.

Ook deze Surinaamse regering wil haar ontwikkelingsinvesteringen – zij het in wat mindere mate dan haar voorgangers – met Nederlandse ontwikkelingshulp financieren. Inmiddels is overeenstemming met Nederland bereikt over de uitvoering van een groot aantal min of meer nieuwe projecten. Het meest opvallende van de projectenlijst die recentelijk door de nieuwe C.O.N.S. is goedgekeurd, is dat de activiteiten met betrekking tot het West-Suriname project voorshands beperkt worden tot het opwekken van hydro-elektrische energie. Gezien de sterk gestegen prijs van aardolie zou de opwekking van energie via waterkracht in Suriname zeer waarschijnlijk rendabel zijn en onder meer kunnen leiden tot een toename van de verwerking van bauxiet tot aluminium in Suriname.

Daarnaast zijn er een aantal nieuwe projecten die zouden kunnen worden geïnterpreteerd als een eer-

ste aanzet tot verbetering van de materiële welvaart van de lagere inkomensklassen.

De eerste indruk die verkregen wordt van degenen die thans het sociaal-economisch beleid van Suriname bepalen is dat zij ten aanzien van de buitenlandse verhoudingen weinig zullen veranderen.

Wat de binnenlandse verhoudingen betreft mag worden aangenomen dat de corruptie zal worden bestreden en dat er zal worden gewerkt aan enige verbetering van de positie van de armsten in de Surinaamse samenleving. Het moet echter ten eerste worden betwijfeld of het door de nieuwe Surinaamse regering beoogde 'beleid van het midden' zonder ingrijpende veranderingen in de binnenlandse verhoudingen en enige aanpassing van de buitenlandse betrekkingen zal kunnen worden gerealiseerd.

Ook een beleid van het midden zal gericht moeten zijn op een afname van de grote werkloosheid, het beteugelen van de inflatie en een meer rechtvaardige inkomensverdeling.

Om sociale onrust te voorkomen zal ook deze regering werkgelegenheid moeten creëren, vooral omdat de migratie van Surinamers naar Nederland steeds meer zal worden belemmerd.

Gezien de beschikbare agrarische grond en de grote invoer van voedingsmiddelen zijn er voldoende mogelijkheden voor de produktie van voedingsmiddelen bestemd voor de binnenlandse markt. Hierbij moet worden gedacht aan land- en tuinbouwbedrijven met het doel voedingsmiddelen van hoge kwaliteit te produceren in eerste instantie gericht op het binnenland maar later ook voor de uitvoer.

Het entameren van industriële produktieactiviteiten ten behoeve van de binnenlandse markt zal gezien de geringe grootte van deze markt slechts beperkt kunnen zijn, maar biedt toch enige mogelijkheden die een bijdrage kunnen leveren aan de bestrijding van de werkloosheid.

Een groot probleem met betrekking tot de produktie van de voedingsmiddelen en industriële produkten bestemd voor de binnenlandse markt is de tegenwerking die daarbij zal worden ondervonden van de kleine machtige groep die de invoer en distributie van deze produkten controleert.

Een bijdrage tot de bestrijding van de werkloosheid kan ook worden verkregen wanneer de Surinaamse regering grote aandacht zou besteden aan de mogelijkheden met betrekking tot de verwerking van zo-

wel delfstoffen als van agrarische primaire produkten.

Gezien het, in vergelijking met andere perifere landen, hoge loonniveau is Suriname niet aantrekkelijk als vestigingsplaats voor arbeidsintensieve industriële activiteiten van transnationale industriële ondernemingen en als exportplatform van arbeidsintensieve produkten bestemd voor de markten in de centrumlanden. Toch zijn er ook op dit gebied mogelijkheden, wanneer de Surinaamse regering daar grote aandacht aan zou besteden en verhoging van de arbeidsproductiviteit onder meer door aangepaste scholing en opleiding van de betreffende arbeidskrachten zou kunnen plaatsvinden.

De bestrijding van de inflatie vereist een duidelijk loon- en prijsbeleid. Hierbij is het noodzakelijk dat de winsten vooral in de handel worden beteugeld en dat de tarieven in de vrije beroepen worden beheerst.

Met de buitenlandse ondernemingen zou moeten overeengekomen dat hun lonen in de pas moeten lopen met de gangbare lonen in Suriname. Dit zal niet moeten betekenen dat het aandeel van de in de buitenlandse ondernemingen geproduceerde toegevoegde waarde die in Suriname achterblijft toeneemt maar dat de overheidsinkomsten daaruit relatief zullen moeten stijgen. De bovengenoemde maatregelen ter bestrijding van de inflatie zullen tevens een positief effect hebben op de inkomensverdeling. Ook de afname van de inflatie zal, gezien de geringe sociale voorzieningen die bovendien niet waardevast zijn, op zich zelf weer tot een afname van de inkomensverschillen leiden. Van essentieel belang in deze is echter dat het belastingstelsel dienovereenkomstig wordt herzien en dat vooral daadwerkelijke inning van de belastingen plaatsvindt.

De corruptie zou kunnen worden tegengegaan indien de beloning van de ambtenaren en politici zou worden opgetrokken tot het niveau van die in het particuliere bedrijfsleven. Dit zal echter slechts mogelijk zijn wanneer er wordt afgedaan met het creëren van overheidsbaantjes als de 'oplossing' voor de werkloosheid en indien de grootte van het overheidsapparaat tot de juiste proporties wordt teruggebracht.

De tijd zal echter moeten leren of degenen die thans het sociaal-economisch beleid in Suriname bepalen de noodzakelijke maatregelen zullen treffen waar-

door een substantiële verbetering ten opzichte van de periode voor 25 februari 1980 zal geschieden.

Noten

¹ W. S. Woytinsky en E. S. Woytinsky, *World Population and Production*, New York 1953 en J. H. Adhin, *Development Planning in Surinam in Historical Perspective*, Leiden 1961.

² Zie o.a. W. Heilbron en G. Willemsen, Goud en Balata exploitatie in Suriname: Nieuwe produktiesektoren en nieuwe vormen van afhankelijkheid, *Caräbisch Forum*, jan. en mei 1980.

³ G. Willemsen, *Koloniale Politiek en Transformatieprocessen in een Plantage economie Suriname 1873-1940* (hfst. IX), proefschrift Sociale Faculteit Erasmus Universiteit, sept. 1980.

⁴ *Meerjaren Ontwikkelingsprogramma Suriname, jaar-*

plan 1977, Stichting Planbureau Suriname en Financiële Nota 1980, Ministerie van Financiën Suriname.

⁵ *Projektenlijst annex Begroting*, Stichting Planbureau Suriname, verschillende jaren en Financiële Nota 1980, Ministerie van Financiën, Suriname.

⁶ *Macro Economische Beschouwingen*, Stichting Planbureau Suriname, 1968; *Programma voor de Sociaal-economische Ontwikkeling van Suriname*, Rapport van een Surinaams Nederlandse Commissie van Deskundigen, 1975; en *Meerjaren Ontwikkelingsprogramma, jaarplan 1977*, Stichting Planbureau Suriname.

⁷ *Graadmeter van de Surinaamse Economie 1979*, Algemeen Bureau voor de Statistiek Suriname.

⁸ Zie o.a. *Graadmeter van de Surinaamse Economie 1979* [p. 37], Algemeen Bureau voor de Statistiek, Suriname.